

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
БУДІВНИЦТВА І АРХІТЕКТУРИ

БАКАЛАВР

Кафедра політичних наук і права

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Декан факультету урбаністики та просторового планування

/ А.М. Мамедов /
28 червня 2022 року

РОБОЧА ПРОГРАМА/СИЛАБУС ДИСЦИПЛІНИ

"

"СОЦІОЛОГІЯ МІСТА"

(назва навчальної дисципліни)

шифр	назва спеціальності
081	081 «Право»
	назва спеціалізації
	«Будівельне та містобудівне право»

Розробник(и):

Мотузенко Б.І., к.соціол.н.

Яхно О.О., к.політ.н.

Затверджено на засіданні кафедри політичних наук і права
протокол №12 від 21 червня 2022 року

завідувач кафедри

(Перегуда Є.В.).
(прізвище та ініціали)

Схвалено науково-методичною комісією спеціалізації (НКМС): «Будівельне та містобудівне право»

Протокол №3 від 20 червня 2022 року

Голова НКМС

(Н. А. Сердюк).
(прізвище та ініціали)

ВИТЯГ З НАВЧАЛЬНОГО ПЛАНУ 2022-2023 н.р.

шифр	Бакалавр ОПП	Форма навчання: денна										Форма контролю	Семестр	Відмітка про погодження
	Назва спеціальності (спеціалізації)	Кредитів на сем.	Обсяг годин					Кількість індивідуальних робіт						
			аудиторних											
			Всього	Разом	у тому числі			КП	КР	РГ	СР			
Л	Лр	Пз												
081	«Право» («Будівельне та містобудівне право»)	3	90	46	24		22		1		44	3	3	

Дисципліна «Соціологія міста» є складовою формування фахівця з будівельного та містобудівного права на першому рівні вищої освіти (бакалавра). Соціологія міста – це галузь наукових знань, що має міждисциплінарний характер і розвивається на межі урбаністики та соціології. Об'єктом її дослідження є місто як елемент цілісної системи соціально-просторової організації суспільства і тип поселення.

Соціологія міста – це галузь соціології, що вивчає закономірності виникнення, функціонування і розвитку міської соціально-територіальної спільноти, її соціально-економічну природу, структуру відтворення та спосіб життя. Це має також прикладне значення: моделювання міста, соціальне проектування розвитку міста, соціальне прогнозування розвитку міста, критерії оцінки дій міської влади тощо.

В курсі "Соціологія міста" розкривається зміст ключових понять та концептуальних підходів, на яких базується вивчення соціальних проблем міського середовища, теоретичні напрямки в світовій науці, загальні методи для системного аналізу соціальних проблем урбаністичних процесів. Велике значення приділяється розгляду класичних традицій вивчення міста як соціально-просторового феномену в історії соціально-економічної, політичної, правової думки. Дисципліна має дати студентам початкові знання про основні аспекти та тенденції еволюції міста як соціально-поселенської системи: зміни характеру та природи соціальних відносин, структури та середовища організаційно-інституціональної системи, економічної, природно-екологічної та соціально-демографічної підсистем.

Основними методами навчання є лекції, практичні заняття, виконання індивідуального завдання, яке має показати ступінь практичного опрацювання засвоєного матеріалу. Кінцевою формою контролю є залік.

Робоча програма містить витяг з навчального плану, що стосується дисципліни, мету вивчення, компетентності, які має здобути студент, програмні результати навчання, дані щодо керівника курсу, зміст курсу, структурований за модулями, тематику практичних занять, методи контролю та оцінювання знань студентів, шкалу оцінювання знань, вмінь студента, список питань підсумкового контролю, список навчально-методичного забезпечення літератури для підготовки до практичних занять та виконання індивідуального завдання. Усі позиції зі списку розміщено на Освітньому сайті КНУБА за адресою <http://org2.knuba.edu.ua/course/view.php?id=2588> або за цією адресою містяться посилання на ці джерела та літературу, розміщену в інтернеті. Також містить основні положення щодо політики академічної доброчесності та політики відвідуваності занять.

МЕТА ТА ЗАВДАННЯ КУРСУ

Метою курсу є розкриття комунікативного аспекту урбанізаційних процесів в світі та в Україні, як ілюстрації соціальної диференціації і нерівності в містах, ефективності управління, джерела соціальних конфліктів. Розглядаються структурні та функціональні аспекти взаємодії в міському середовищі.

Компетенції студентів, що формуються в результаті засвоєння дисципліни

Код	Зміст	Результати навчання
-----	-------	---------------------

ЗК11	Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.	ПРН2. Здійснювати аналіз суспільних процесів у контексті аналізованої проблеми і демонструвати власне бачення шляхів її розв'язання. ПРН3. Проводити збір і інтегрований аналіз матеріалів з різних джерел. ПРН4. Формулювати власні обґрунтовані судження на основі аналізу відомої проблеми.
ЗК13	Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку права, його місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій.	ПРН13. Пояснювати характер певних подій та процесів з розумінням професійного та суспільного контексту.
ЗК14	Цінування та повага різноманітності і мультикультурності.	
СК3.	Повага до честі і гідності людини як найвищої соціальної цінності, розуміння їх правової природи.	
СК10.	Знання і розуміння соціальної природи трудових відносин та їх правового регулювання.	

**Зміст навчальної дисципліни
Програма навчальної дисципліни**

**Модуль І.
Предмет соціології міста.
Місто як об'єкт міждисциплінарного вивчення**

**Змістовий модуль І.
Соціологія міста як галузь науки**

**Тема 1. Соціологія міста як галузь соціологічного знання (Лекції – 2 год.;
Практичні заняття – 2 год.)**

Соціологія міста як наукова дисципліна. Об'єкт і предмет соціології міста Основні проблеми досліджень міста як об'єкта наукового аналізу. Теоретико-методологічна і гносеологічна проблеми визначення об'єкта дослідження. Проблеми виділення одиниць аналізу в соціології міста.

Проблеми визначення міста. Систематичні, традиційні, адміністративно-територіальні визначення.

План практичного заняття

1. Об'єкт і предмет соціології міста.
2. Основна проблематика досліджень міста.
3. Методологічні проблеми визначення об'єкта і вивчення міста.
4. Проблеми визначення міста. Системні, традиційні та інші визначення.

5. Місто як предметно–територіальна форма соціокультурної інтеграції.

Контрольні завдання

1. Визначте об'єкт і предмет соціології міста.
2. Виокремліть загальні методологічні проблеми визначення і вивчення міста.
3. Назвіть загальні та виділіть особливі риси соціології міста як галузі соціологічного знання.
4. Дайте визначення міста як предметно–територіальної форми соціокультурної інтеграції.

Тема 2. Місто як об'єкт комплексного вивчення (Лекції – 2 год.; Практичні заняття – 2 год.)

Поняття міста. Місто як об'єкт аналізу. Просторові і хронологічні межі міста. Місто як спосіб просторового структурування. Місто як диференційована підсистема суспільства і результат суспільного територіального поділу праці.

Урбаністика як наука про містобудування. Етапи розвитку урбаністики. Стан сучасної урбаністики.

Методологічні принципи вивчення міста.

Місто як локус територіально-поселенських, соціальних і ментальних структур.

Місто як предметно–територіальна форма соціокультурної інтеграції.

Типологія міст. Критерії типологізації міст.

Огляд основних предметних областей вивчення міста.

Класичні теорії в соціології міста. Ознаки і сутнісні критерії міста у М. Вебера.

Метрополіс як механізм породження нової свободи і нова форма людської взаємодії за Г. Зіммеlem.

Чикагська школа: особливості формування і роль в соціології.

Концепція гето в теорії Л. Вірта.

План практичного заняття

1. Поняття міста. Місто як об'єкт аналізу та спосіб освоєння простору.
2. Урбаністика як наука про місто і містобудування та її етапи.
3. Типологія міст. Критерії типологізації міст.
4. Класичні теорії в соціології міста. Ознаки і сутнісні критерії міста у М. Вебера.
5. Нова форма взаємодії в місті за Г. Зіммеlem. Спільнота і суспільство Ф. Тьоніса.
6. Чиказька школа: особливості формування і роль в соціології.

Контрольні завдання

1. Дайте визначення і розкрийте етимологічний зміст поняття міста.
2. Простежте розвиток і етапи становлення урбаністики.
3. Визначте ознаки і критерії міста у М. Вебера.
4. Розкрийте зміст форми людської взаємодії в місті у відповідності до концепції Г. Зімеля.

Тема 3. Історичний екскурс в соціологію міста. (Лекції – 2 год.)

Періодизація історії міст. Впливи історичного розвитку на розвиток міст та процеси містобудування.

Процеси урбанізації в країнах прадавнього світу (Вавілон, Рим, міста ацтеків, інків).

Античні міста: дефініційні ознаки. Поліс як місто і держава. Поліс як основа цивілізації і осередок цивілізованого життя.

Середньовічне місто: визначення та ознаки. Релігійна ментальність і вплив т.зв. «Темних віків» на тенденції в будівництві.

Зростання міст в епоху розвитку промисловості і виникнення ринкового способу

організаціях праці. Ринок як система господарських відносин і місце в міському просторі.
Урбанізація в Новітній час. Становлення сучасного міста.

Контрольні завдання

1. Назвіть і охарактеризуйте основні періоди історії міст
2. Простежте розвиток і відзначте етапи формування міст в прадавньому світі.
3. Дайте визначення і назвіть основні ознаки античного міста.
4. Обґрунтуйте сутність і вплив релігійної ментальності на тенденції виникнення міст і особливостей міського будівництва в епоху Середньовіччя..
5. Визначте особливості зростання міст в Новітній час.

Змістовий модуль 2.

Соціально-просторова та територіальна організація міського середовища

Тема 4. Місто як соціально-просторовий феномен (Лекції – 2 год.; Практичні заняття – 2 год.)

Поняття розселення як освоєння території і простору і заселення території. Формування міського соціуму. Устрій міського середовища, архітектоніка міста і міський ландшафт.

Соціально-демографічна підсистема міста. Репродуктивне відтворення та міграційні процеси. Закономірності розвитку соціально-поселенської структури як результату взаємодії поселенської мережі з соціальною організацією суспільства.

Урбанізація та міські агломерації. Основи створення сучасних агломерацій та мегаполісів як головних провідників цивілізаційних процесів.

Міське населення: особливості розселення. Соціокультурний простір міста. Взаємозв'язок соціального і фізичного просторів. Взаємодія населення міста з його соціальною інфраструктурою: проблеми удосконалення і розвитку її складових у відповідності з потребами міських жителів у житлі, різних формах і видах побутового, соціального та культурного обслуговування. Комунікативні принципи побудови міського простору.

Соціальна стратифікація міста. Особливості стратифікації міста. Соціокультурна гетерогенність міст. Питання формування і співіснування міських субкультур.

Соціальна мобільність та маргінальні прошарки міських мешканців

Соціальний підкомплекс міста: житлово-комунальне господарство, благоустрій, торгівля.

План практичного заняття

1. Поняття розселення як освоєння простору і заселення території. Формування міського соціуму.
2. Соціально-демографічні виміри міста. Репродуктивне відтворення та міграційні процеси.
3. Урбанізація та агломерації. Основи створення сучасних агломерацій та мегаполісів.
4. Міське населення: особливості розселення. Соціокультурний простір міста. Соціальна інфраструктура: проблеми удосконалення і розвитку.
5. Соціальна стратифікація міста. Особливості стратифікації міста.
6. Соціокультурна гетерогенність міст і формування і співіснування міських субкультур.
7. Соціальна мобільність та маргінальні прошарки міських мешканців

Контрольні завдання

1. Дайте визначення поняття розселення як освоєння простору.
2. Визначте основні риси репродуктивних та міграційних процесів.
3. Назвіть особливості утворення агломерацій та мегаполісів в сучасних умовах.
4. Розкрийте зміст поняття соціальної стратифікації міста.
5. Дайте визначення поняттям «соціальна мобільність» та «маргінальність»

Тема 5. Соціально-територіальна структура міського суспільства (Лекції – 2 год.; Практичні заняття – 2 год.)

Аналіз форми розселення, середовища функціонування і розвитку специфічної соціально-територіальної спільноти людей.

Органічна взаємопов'язаність міста і села як парний елемент дихотомії соціально-територіальної цілісності суспільства. Аналіз взаємозв'язку соціально-класової структури і поселенської мережі як основи вирізнення соціально-поселенських структур та ієрархічно організований взаємозв'язок соціальних типів міських та сільських поселень.

Концепція структури міста. Структура міського простору. Моделі міст: концентрична модель Р. Парка – Е. Берджесса. Секторна модель Г. Хойта, багатоядерна модель Ч. Гарріса – Е. Ульмана.

«Клаптикова ковдра»: характеристики і етнографічні описи на мікрорівні. Формування соціально-професійної і соціально-демографічної структури міста, особливості функціонування його соціальних інститутів, специфіка спілкування в міському середовищі.

Поняття зонування міст. Загальна карта міста – узгодженість зонування і функціональних розбіжностей, модель концентричних зон. Обґрунтування моделі Алонсо. Критика моделі концентричних зон.

Районування міст і визначення районів проживання населення.

Модель Кристаллера – ранги місць виробництва і споживання.

План практичного заняття

1. Аналіз форми розселення, середовища функціонування і розвитку специфічної соціально-територіальної спільноти людей.
2. Місто і село як парний елемент дихотомії суспільства. Аналіз взаємозв'язку соціально-класової структури і поселенської мережі.
3. Концепція структури міста та міського простору. Моделі міст: концентрична модель Р. Парка – Е. Берджесса. Секторна модель Г. Хойта, багатоядерна модель Ч. Гарріса – Е. Ульмана.
4. «Клаптикова ковдра»: характеристики і етнографічні описи на мікрорівні. Формування соціально-професійної структури міста.
5. Поняття зонування міст. Загальна карта міста. модель концентричних зон.
6. Районування міст і визначення районів проживання населення.
7. Модель Кристаллера – ранги місць виробництва і споживання.

Контрольні завдання

1. Розкрийте складові соціально-територіальної структури міста.
2. Виокремте загальні та особливі риси, що характеризують місто і село.
3. Проаналізуйте взаємозв'язки соціально-класової структури і поселенської мережі.
4. Назвіть загальні та виділіть особливі риси модель Р. Парка – Е. Берджесса та секторної моделі Г. Хойта.
5. Дайте загальну характеристику моделі Кристаллера.

Тема 6. Місто в умовах глобалізації (Лекції – 2 год.; Практичні заняття – 2 год.)

Урбанізація як глобально-історичний процес. Поняття глобального міста. Глобальне місто і теорія глобального села М. Маклюєна.

Концепт «розумного» міста. Смарт-сіті і його складові. Роль сервісної складової.

Підходи до вивчення концепції «розумного міста». Елементи моделі концепції (сфери інтересів для різних груп) - технології, економіка, політика, бізнес, соціум. Дослідження «розумного міста» як простору надання послуг і вдоволення потреб.

Роль містянина в процесі розвитку і впровадження технологій «розумного міста».

Концепція «розумного міста» скрізь призму ідей А. Лефевра. Соціальний простір. Концепція «право на місто».

Теорія цифрової нерівності. Міста як наукові та освітні центри. Соціокультурний потенціал та інформаційне забезпечення міського середовища. Процеси інформатизації міст.

Проникнення технологій в повсякденні міські практики

План практичного заняття

1. Урбанізація як глобально-історичний процес. Поняття глобального міста. Глобальне місто і теорія глобального села М. Маклюена.
2. Концепт «розумного» міста. Підходи до вивчення концепції «розумного міста».
3. Дослідження «розумного міста». Концепція «розумного міста» та ідеї А. Лефевра.
4. Роль містянина в процесі розвитку і впровадження технологій «розумного міста».
5. Теорія цифрової нерівності. Міста як наукові та освітні центри.

Контрольні завдання

1. Розкрийте зміст понять «глобальний», «глобалізація», «глобальне місто».
2. Дайте визначення поняттю «розумного» міста.
3. Опишіть міста як наукові та освітні центри сучасного глобального простору.
4. Дайте загальну характеристику теорії глобального села М. Маклюена.
5. Співставте поняття «глобального села» та «глобального міста».

Модуль 2

Символіко-семантичні виміри міста як соціокультурного феномену. Образ міста, способи міського життя.

Змістовий модуль 3.

Символіко-семантичні аспекти міста як соціальної екосистеми

Тема 7. Місто як екосистема. (Лекції – 2 год.; Практичні заняття – 2 год.)

Розвиток екологічної думки в містобудуванні. Екологізація і проблеми екології міського середовища. Екологічний вимір і екобаланс – пріоритетні питання порядку денного політики сучасних міст.

Екологічні проблеми міст і міських агломерацій. Уявлення про максимальний і оптимальний розміри міст.

Соціально-економічний підкомплекс міста: виробнича діяльність і промисловість та їх впливи на стан середовища.

Проблеми нерівномірності забудови, витрат часу, транспортних «корок» транспортної доступності, замкненості, ізолюваності, відчуженості, анонімізації і аномії в містах як сучасних населених екопунктів.

Екологічна інфраструктура міста. Програма урбоекологічної діяльності. Екологічна інфраструктура міста.

План практичного заняття

1. Розвиток екологічної думки в містобудуванні. Проблеми екології міського

середовища.

2. Екологічні проблеми міст і міських агломерацій.
3. Виробництво, промисловість та стан середовища.
4. Проблеми нерівномірності забудови, витрат часу, транспортної доступності та «корок».
5. Питання замкненості, ізолюваності, відчуженості, анонімності в містах.
6. Екологічна інфраструктура міста. Програма екологічної діяльності.

Контрольні завдання

1. Охарактеризуйте основні екологічні проблеми міст і міських агломерацій.
2. Опишіть загальні риси розвитку екологічної думки в містобудуванні.
3. Назвіть основні риси проблем забудови.
4. Проаналізуйте і назвіть основні складові та причини виникнення транспортних «корок» в містах та передмістях великих міст.

Тема 8. Образ міста. Формування іміджу міста. (Лекції – 2 год.; Практичні заняття – 2 год.)

Сприйняття міста. Поняття образу міста. Теорія К. Лінча про образ міста та ідеальну форму в містобудівництві. Параметри оцінки міста за К. Лінчем. Різні нормативні моделі міста, теорія Л. Мамфорда.

Дослідницька програма К. Лінча – від історії нормативних моделей до пошуків ідеальної форми в містобудівництві.

Загальна космологічна ідея та її реалізація в різних цивілізаційних потоках. Образ «машини» міф машини (критичний аналіз Мамфорда). Місто-сад Ебенізера Говарда і причини популярності і нереалізованості моделі.

Престижність і провінційність як наслідок впливу думок і настроїв про імідж міста.

Викривлення в сприйнятті міського простору та їх соціологічна інтерпретація.

План практичного заняття

1. Сприйняття міста. Поняття образу міста. Теорія К. Лінча про образ міста.
2. Теорія Л. Мамфорда і образ «машини». Критичний аналіз Мамфорда.
3. Місто-сад Е. Говарда і причини популярності і нереалізованості моделі.
4. Престижність і провінційність та вплив думок і настроїв про імідж міста.
5. Викривлення в сприйнятті міського простору та їх інтерпретація.

Контрольні завдання

1. Дайте визначення поняття " образу міста ".
2. Визначте основні ідеї теорії Л. Мамфорда.
3. Розкрийте зміст понять престижності міста та місця проживання в місті.
4. Охарактеризуйте феномен провінційності та її соціальний вплив на імідж міста.

Тема 9. Символічні і семантичні виміри міського середовища (Лекції – 2 год.; Практичні заняття – 2 год.)

Семантика і семіотика міського простору: проблема меж та їх інтерпретації. Семантична структура міського співтовариства. Специфічність менталітету містян. Ментальні мапи: їх структура і формування.

Місто як символічна реальність. Місто як знаковий простір. Означення міста як соціокультурного феномену. Знаковість міста і маркування міських просторів.

Топоніміка міста: історичні та сучасні найменування. Топонімічність та її вплив на міське життя та поведінку городян.

Постмодерністські концепції в аналізі міського простору та їх критика.

План практичного заняття

1. Семантика і семіотика міського простору: проблема меж та їх інтерпретації.
2. Семантична структура міського простору Менталітет містян і ментальні мапи.
3. Місто як символічна реальність та знаковий простір. Знаковість міста і міських просторів.
4. Топоніміка міста: історичні та сучасні найменування та міське життя городян.
5. Специфіка спілкування в міському середовищі
6. Постмодерністські концепції в аналізі міського простору та їх критика.

Контрольні завдання

1. Встановіть ознаки і основні риси міста як символічної реальності.
2. Визначте основні риси міста як знакового простору, охарактеризуйте поняття знаковості міста загалом та знакових місць у місті.
3. Виокремте загальні риси, що характеризують міський менталітет..
4. Визначте основні складові семантичної структури міського простору.
5. Назвіть загальні та виділіть особливі риси топоніміки міста.

Тема 10. Способи міського життя: побут, робота, дозвілля (Лекції – 2 год.; Практичні заняття – 2 год.)

Соціально-функціональні зони і зони приватного буття в місті. Публічні та приватні порядки повсякдення. Публічний та приватний простір.

Умови та рівні життя в місті, побут та соціальний захист міських мешканців. Уклад життя та рівні міського життя.

Феномен міського способу життя. Різноманітність міського способу життя. Рівні і стилі життя. Спосіб та якість життя: соціологічний вимір. Вимірювання якості життя в місті.

Стереотипізація міського способу життя. Стереотипи про місто та інші усталені форми сприйняття міського життя.

Динамічні процеси міського життя. Буденність, рутини і зміни міського життя.

Характеристики різноманітності трудової і невиробничої діяльності населення міста, специфікою його соціального складу і образу життя. Феномен дозвілля в місті. Місто як локус можливостей проведення вільного часу.

План практичного заняття

1. Соціально-функціональні зони і зони публічного і приватного буття в місті.
2. Побут та соціальний захист міських мешканців.
3. Феномен міського способу життя та його різноманітність. Вимірювання якості життя в місті.
4. Стереотипізація міського способу життя.
5. Динамічні процеси міського життя. Рутини і зміни міського життя.
6. Характеристики різноманітності трудової діяльності населення міста.
7. Феномен дозвілля в місті як локуси можливостей проведення вільного часу.

Контрольні завдання

1. Дайте визначення функціональної зони і зон публічного та приватного життя
2. Визначте основні принципи і складові соціального захисту міських мешканців.
3. Назвіть загальні та виділіть основні ознаки рутини міського життя.
4. Визначте основні характеристики феномену дозвілля в місті.

Змістовний модуль 4 Проблеми управління та розвитку міст

Тема 11. Управління розвитком міського соціуму та соціальне проектування в містах (Лекції – 2 год.; Практичні заняття – 2 год.)

Управління територіями і територіальним розвитком. Соціальні відносини, соціальні конфлікти та політичні процеси в містах.

Автономний суд міст і система законів, форми асоціацій, гільдій і цехів. Церква і автокефалія – позадержавний інститут впливу на міську спільноту. Ринок як спосіб самоорганізації містян для вдоволення потреб міського населення.

Методи соціокультурного проектування розвитку міст і містобудування та сучасного менеджменту в містобудівництві.

План практичного заняття

1. Управління територіями, соціальні відносини, конфлікти та політичні процеси в містах.
2. Автономне судочинство і закони міст, форми асоціацій, гільдій і цехів.
3. Інститут церкви в містах в контексті формування міської культури.
4. Ринок як спосіб самоорганізації містян.
5. Методи соціокультурного проектування розвитку міст та сучасного менеджменту в містобудівництві.

Контрольні завдання

1. Виокремте загальні та особливі риси, що характеризують зв'язок соціальних відносин та політичних процесів в містах.
2. Визначте основні складові та стадії процесу управління містом та територіями міста.
3. Назвіть загальні риси інституту церкви в містах в контексті формування міської культури.
4. Дайте визначення корпоративного проектування і регулювання розвитку міст.

Тема 12. Тенденції і напрями розвитку міст в Україні (Лекції – 2 год.; Практичні заняття – 2 год.)

Соціальне картографування міст України. Способи просторової організації і урбанізація України: історія і сучасність.

Якість життя в українських містах і динаміка населення. Нерівність в соціальному просторі українських міст. Основні фактори соціальної стратифікації в містах сучасної України.

Регіональні виміри урбанізації в Україні: проблеми і специфіка.

Соціокультурна динаміка українських міст.

Перспективи і проблеми розвитку міського середовища в Україні.

План практичного заняття

1. Соціальне картографування міст України.
2. Способи просторової організації і урбанізація.
3. Розвиток українських міст в Австро-Угорській, Російській імперіях та СРСР: історія і сучасність.
4. Якість життя в українських містах і динаміка населення.
5. Нерівність в просторі українських міст.
6. Соціокультурна динаміка українських міст.
7. Перспективи і проблеми розвитку міського середовища в Україні.

Контрольні завдання

1. Визначте основні способи просторової організації і урбанізація України.

2. Назвіть загальні риси та етапи історії розвитку міст в Україні.
3. Вкажіть характерні риси виникнення і розвитку міст в Західній і Центральній Україні.
4. Охарактеризуйте особливості процесу розвитку міст Півдня і Сходу України.
5. Дайте визначення поняття «якість життя» в українських містах.
6. Назвіть основні індикатори і способи вимірювання якості життя у містах.

Тематика індивідуальних завдань (контрольних робіт)

1. Історичний екскурс в соціологію міста. Ретроспектива уявлень про місто.
2. Соціально-територіальна структура суспільства
3. Місто як соціально-просторовий феномен. Урбанізація та міські агломерації
4. Соціально-демографічна підсистема міста
5. Формування міського соціуму: історичний та культурний виміри.
6. Соціальна мобільність та маргінальні прошарки міських мешканців
7. Соціально-економічний під комплекс міста: промисловість, власність, майно, фінанси, трудові ресурси
8. Управління розвитком міського соціуму та соціальне проектування в містах.
9. Умови та рівні життя в місті, побут та соціальний захист міських жителів
10. Міста як наукові та освітні центри.
11. Екологічні проблеми міст. Екологізація міського середовища.
12. Л. Вірт, його поняття гетто и канонічне визначення міста.
13. Соціальний підкомплекс міста: житлово-комунальне господарство, благоустрій, торгівля.
14. Соціальні відносини, соціальні конфлікти та політичні процеси в містах.
15. Ознаки і сутнісні критерії міста у М. Вебера.
16. Репродуктивне відтворення та міграційні процеси: соціально-демографічний вимір.
17. Соціологія міста як галузь соціологічного знання.
18. Історичні та сучасні найменування та міське життя городян.
19. Історичні та сучасні найменування та міське життя
20. Теоретичні моделі Льоша і фон Тюнена.
21. Соціокультурний потенціал, інформзабезпечення міського середовища
22. Семантика міського простору.
23. Публічні та приватні порядки повсякдення в місті.
24. Секторна модель Г. Хойта.
25. Теорії міської структури та основи теорій розміщення міст
26. Семіотика міста і міських об'єктів.
27. Проблеми екології міського середовища.
28. Урбаністика як наука про місто і містобудування. .
29. Моделі міст в концентричній моделі Р. Парка – Е. Берджесса.
30. Уявлення про максимальний і оптимальний розміри міста.
31. Багатоядерна модель Ч. Гарріса – Е. Ульмана.
32. Уклад життя та рівні міського життя.
33. Храмові і церковні будівлі в контексті функціонування міської культури.
34. Менталітет мешканців міста і особливості міського способу життя.
35. Демографічні переходи і стадії урбанізації.
36. Модель Кристаллера про ранги місць виробництва та споживання
37. Місто як локус можливостей проведення вільного часу.
38. Теорія образу міста К. Лінча та ідеальної форми в містобудуванні.
39. Соціокультурна динаміка українських міст.
40. Субурбанізація, дезурбанізація в різних агломераціях.

41. Образ машини в урбаністичній моделі Л. Мамфорда.
42. Стереотипи про місто та інші усталені форми сприйняття міського життя.
43. Обґрунтування моделі Алонсо і критика моделі концентричних зон.
44. Глобальне місто і теорія глобального села М. Маклюена.
45. Підходи до вивчення концепції «розумного міста».
46. Буденність, рутина і зміни міського життя.
47. Соціальні відносини, конфлікти та політичні процеси в містах.
48. Проблеми формування і співіснування міських субкультур.
49. Етапи розвитку урбаністики і сучасний стан.
50. Методи розвитку міст і містобудування та сучасного менеджменту в містобудівництві.

Питання модульного та підсумкового контролю

1. Об'єкт і предмет соціології міста.
2. Основна проблематика досліджень міста.
3. Методологічні проблеми визначення об'єкта і вивчення міста.
4. Проблеми визначення міста. Системні, традиційні визначення.
5. Поняття міста. Місто як об'єкт аналізу та спосіб освоєння простору.
6. Урбаністика як наука про місто і містобудування та її етапи.
7. Типологія міст. Критерії типологізації міст.
8. Ознаки і сутнісні критерії міста у М. Вебера.
9. Місто - нова форма людської взаємодії за Г. Зіммеlem.
10. Чикагська школа: особливості формування і роль в соціології.
11. Спільнота і суспільство в місті Ф. Тьонніса.
12. Процеси урбанізації в країнах прадавнього світу (Вавілон, Рим).
13. Античні міста. Поліс як місто, держава і осередок цивілізації.
14. Середньовічне місто: визначення та ознаки.
15. Зростання міст в епоху розвитку промислової революції.
16. Урбанізація в Новітній час. Становлення сучасного міста.
17. Поняття розселення як освоєння простору і заселення території.
18. Репродуктивне відтворення та міграційні процеси.
19. Урбанізація, міські агломерації та мегаполіси.
20. Міське населення: особливості розселення.
21. Соціальна інфраструктура міста: проблеми удосконалення і розвитку.
22. Соціальна стратифікація міста. Особливості стратифікації міста.
23. Проблеми формування і співіснування міських субкультур.
24. Соціальна мобільність та маргінальні прошарки міських мешканців
25. Місто і село як парний елемент дихотомії суспільства.
26. Взаємозв'язок соціально-класової структури і поселенської мережі.
27. Структура міста та міського простору.
28. Моделі міст: концентрична модель Р. Парка – Е. Берджесса.
29. Районування міст і визначення районів проживання населення.
30. Секторна модель Г. Хойта,
31. Концепт «розумного» міста. Підходи до вивчення «розумного міста».
32. Багатооядерна модель Ч. Гарріса – Е. Ульмана.
33. Проблеми екології міського середовища.
34. Модель Кристаллера – ранги місць виробництва і споживання.
35. Глобальне місто і теорія глобального села М. Маклюена.
36. Міста як наукові та освітні центри.
37. Проблеми забудови, транспортної доступності та «корок».
38. Урбанізація як глобально-історичний процес.
39. Проблеми замкненості, ізолюваності, відчуженості в містах.

40. Екологічні проблеми міст і міських агломерацій.
41. Теорія К. Лінча про образ міста та ментальні мапи.
42. Семантична структура міського простору.
43. Виробництво, промисловість та стан середовища.
44. Специфіка спілкування в міському середовищі
45. Місто як символічна реальність та знаковий простір.
46. Екологічна інфраструктура міста. Вимірювання якості життя в місті.
47. Сприйняття міста. Поняття образу та іміджу міста.
48. Теорія Л. Мамфорда. Образ і міф машини.
49. Інститут церкви в містах в контексті формування міської культури.
50. Місто-сад Е. Говарда, причини популярності і нереалізованості.
51. Престижність і провінційність та вплив думок про імідж міста.
52. Зони публічного і приватного буття в місті.
53. Семантика і семіотика міського простору: проблема інтерпретації.
54. Топоніміка міста: історичні, сучасні найменування та міське життя.
55. Стереотипи міського способу життя. Рутини і зміни міського життя.
56. Нерівність в просторі і якість життя українських міст.
57. Управління територіями, соціально-політичні процеси в містах.
58. Феномен дозвілля в місті і можливості проведення вільного часу.
59. Історія розвитку міст в Україні. Динаміка населення.
60. Перспективи і проблеми розвитку міського середовища в Україні.

Методи контролю та оцінювання знань студентів

Система оцінювання знань студентів включає поточний, модульний та семестровий контроль знань.

Поточний і модульний контроль здійснюється під час проведення практичних занять, захисту індивідуальних завдань та тестового опитування.

Тестове опитування може проводитись за одним або кількома змістовими модулями. В останньому випадку бали, які нараховуються студенту за відповіді на тестові питання, поділяються між змістовими модулями.

Індивідуальне завдання підлягає захисту студентом на заняттях, які призначаються додатково.

Індивідуальне завдання може бути виконане у різних формах. Зокрема, студенти можуть зробити його у вигляді реферату. Реферат повинен мати обсяг від 18 до 24 сторінок А4 тексту (кегель Times New Roman, шрифт 14, інтервал 1,5), включати план, структуру основної частини тексту відповідно до плану, висновки і список літератури, складений відповідно до ДСТУ 8302:2015. В рефераті можна також помістити словник базових понять до теми. Водночас індивідуальне завдання може бути виконане в інших формах, наприклад, у вигляді презентації у форматі Power Point. В цьому разі обсяг роботи визначається індивідуально – залежно від теми.

Література, що рекомендується для виконання індивідуального завдання, наведена у цьому виданні, а в електронному вигляді вона розміщена на Освітньому сайті КНУБА, на сторінці кафедри політичних наук і права.

Також як виконання індивідуального завдання за рішенням викладача може бути зарахована участь студента у міжнародній або всеукраїнській науково-практичній конференції з публікацією у матеріалах конференції тез виступу (доповіді) на одну з тем, дотичних до змісту дисципліни, або публікація статті на одну з таких тем в інших наукових виданнях.

Текст індивідуального завдання подається викладачу не пізніше, ніж за 2 тижні до закінчення навчального семестру. Заняття із захисту індивідуальних завдань призначаються

не пізніше, ніж за 1 тиждень до закінчення навчального семестру. Викладач має право вимагати від студента доопрацювання індивідуального завдання, якщо воно не відповідає встановленим вимогам.

Підсумковий контроль здійснюється шляхом заліку з урахуванням підсумків поточного та модульного контролю.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
90 – 100	A	Зараховано
82-89	B	
74-81	C	
64-73	D	
60-63	E	
35-59	FX	Не зараховано з можливістю повторного складання
<u>0-34</u>	F	Не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Розподіл балів для дисципліни з формою контролю залік

Поточне оцінювання												Індивідуальні завдання	Сума балів
Модуль 1						Модуль 2							
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12		
40						40						20	100

Примітки.

1. Консультації з дисципліни проводяться керівником курсу щотижнево у понеділок о 15:20 в ауд. 425 Центрального корпусу КНУБА. Якщо заняття з дисципліни проводить інший викладач, графік консультаційних занять доводиться ним до студентів на початку вивчення дисципліни.

2. Студенту, який має підсумкову оцінку за дисципліну від 35 до 59 балів, призначається додаткова залікова сесія. В цьому разі він повинен виконати додаткові завдання, визначені викладачем.

5. Студент, який не здав та/або не захистив індивідуальне завдання, не допускається до складання заліку.

6. Студент має право на опротестування результатів контролю (апеляцію). Правила подання та розгляду апеляції визначені внутрішніми документами КНУБА, які розміщені на сайті КНУБА та зміст яких доводиться до студентів на початку вивчення дисципліни.

Політика щодо академічної доброчесності

1. Списування під час тестування та інших опитувань, які проводяться у письмовій формі, заборонені (в т.ч. із використанням мобільних девайсів). У разі виявлення фактів списування з боку студента він отримує інше завдання. У разі повторного виявлення призначається додаткове заняття для проходження тестування.

2. Тексти індивідуальних завдань (в т.ч. у разі, коли вони виконуються у формі презентацій або в інших формах) перевіряються на плагіат. Для цілей захисту

індивідуального завдання оригінальність тексту має складати не менше 70%. Виключення становлять випадки зарахування публікацій студентів у матеріалах наукових конференціях та інших наукових збірниках, які вже пройшли перевірку на плагіат.

Політика щодо відвідування

1. Студент, який пропустив аудиторне заняття з поважних причин, має продемонструвати викладачу та надати до деканату ФУПП документ, який засвідчує ці причини.
2. Студент, який пропустив лекційне заняття, повинен законспектувати зміст цього заняття та продемонструвати конспект викладачу до складання заліку.
3. Студент, який пропустив практичне заняття, повинен законспектувати джерела, які були визначені викладачем як обов'язкові для конспектування, та продемонструвати конспект викладачу до складання заліку.
4. За об'єктивних причин (хвороба, міжнародне стажування тощо) навчання може відбуватись в он-лайн формі за погодженням із керівником курсу.

Методичне забезпечення дисципліни

Підручники:

Управління сучасним містом: підручник. За ред. В.М.Вакуленка, М.К.Орлатого. К. : НАДУ, 2008. 632 с. URL: <http://surl.li/dmzdt>.

Навчальні посібники:

Соціологія міста: навчальний посібник / [Л.В. Малес, В.В. Серeda, М.О.Соболевська, Ю.Г.Сорока та ін.]; за заг. ред. О.К. Міхеєвої, Донецьк: вид-во «Ноулідж», 2010. 463 с. URL: <http://194.44.152.155/elib/local/r329.pdf>

Лелеченко А.П., Васильєва О.І., Куйбіда В.С., Ткачук А.Ф. Місцеве самоврядування в умовах децентралізації повноважень: навч. посіб. К., 2017. 110 с. URL: http://org2.knuba.edu.ua/pluginfile.php/124042/mod_resource/content/1/mistseve_samovriaduvannia_detsentralizatsiia.pdf.

Клюшніченко Є. Управління містом: Навч. посібник. К.: КНУБА, 2003. - 260 с.

Посацький Б.С. Основи урбаністики: Навч. посібн. 2-е вид. – Львів: Видавництво Національного університету «Львівська політехніка», 2001. - 244 с.

Утвенко В. В. Теорія та історія місцевого самоврядування: Навч. посібник. К.: ДП «Вид. дім «Персонал», 2017. 234 с. URL: <http://surl.li/dmzdc>.

Словники, довідники

Атлас нового адміністративно-територіального устрою України; новий районний поділ та територіальні громади: 2020. Міністерство розвитку громад та територій України, ОБСЄ, Тов-во дослідників України, 2020. URL: <http://surl.li/dbgau>.

Нормативно-правові акти

Конституція України у редакції Закону України від 02.06.2016 р. №1401=VIII [Електронний ресурс] // *Відомості Верховної Ради України* (ВВР), 1996, № 30, ст. 141. URL : <http://surl.li/dnbpa>.

Виборчий кодекс України від 19.12.2019 р. №396-IX. Редакція від 01.08.2021. *Відомості Верховної Ради України*. 2020. №7, №8, №9. Ст. 48. URL: <http://surl.li/dnbpc>.

Закон «Про асоціації органів місцевого самоврядування» від 16.04.2009 р. №1275-VI. Редакція від 11.01.2019. *Відомості Верховної Ради України*. 2009. №38. Ст. 534. URL: <http://surl.li/dnbpd>.

Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо набуття повноважень сільських, селищних, міських голів» від 09.02.2017 р. №1850-VIII. Редакція

від 01.01.2020. *Відомості Верховної Ради*. 2017. №13. Ст. 143. URL: <http://surl.li/dnbpg>.

Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо організації проведення перших виборів депутатів місцевих рад та сільських, селищних, міських голів» від 04.09.2015 р. №676-VIII. Редакція від 01.01.2020. *Відомості Верховної Ради*. 2015. №37-38. Ст. 371. URL: <http://surl.li/dnbph>.

Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення системи управління та дерегуляції у сфері земельних відносин» від 28.04.2021 р. №1423-IX. URL: <http://surl.li/dnbpj>.

Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо децентралізації повноважень у сфері архітектурно-будівельного контролю та удосконалення містобудівного законодавства» від 09.04.2015 р. №320-VIII. *Відомості Верховної Ради*. 2015. №28. Ст. 236. URL: <http://surl.li/dnbpm>.

Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо розвитку інституту старост» від 14.07.2021 р. №1638-IX. *Відомості Верховної Ради*. 2021. №39. Ст. 321. URL: <http://surl.li/dnbpn>.

Закон України «Про Генеральну схему планування території України» від 07.02.2002 р. №3059-III. Редакція від 18.11.2012. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. №30. Ст. 204. URL: <http://surl.li/bzmnh>.

Закон України «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України» від 23.03.2000 р. Редакція від 02.12.2012. *Відомості Верховної Ради України*. 2000. №25. Ст. 195. URL: <http://surl.li/agkgv>.

Закон України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» від 05.02.2015 р. №157-VIII. Редакція від 14.05.2020. *Відомості Верховної Ради*. 2015. №13. Ст. 91. URL: <http://surl.li/gdyi>.

Закон України «Про засади державної регіональної політики» від 05.02.2015 р. №156-VIII. *Відомості Верховної Ради*. 2015. № 13. Ст.90. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156-19#Text>.

Закон України «Про затвердження Загальнодержавної програми розвитку малих міст» від 04.03.2004 р. №1580-IV. Редакція від 10.06.2012. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. №24. Ст. 332. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1580-15#Text>.

Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21.05.1997 р. № 280/97-ВР. Редакція від 29.08.2021. *Відомості Верховної Ради України*. 1997. № 24. Ст. 170. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>.

Закон України «Про місцеві державні адміністрації» від 09.04.1999 р. №586-XIV. Редакція від 01.08.2021. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. №20-21. Ст. 190. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/586-14#Text>.

Закон України «Про органи самоорганізації населення» від 11.07.2001 р. №2625-III. Редакція від 01.01.2020. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. №48. Ст. 254. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2625-14#Text>.

Закон України «Про статус депутатів місцевих рад» від 11.07.2002 р. №93-IV. Редакція від 23.04.2021. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. №40. Ст. 290. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/93-15#Text>.

Закон України «Про стимулювання розвитку регіонів» від 08.09.2005 р. №2850-I.V. Редакція від 02.12.2012. *Відомості Верховної Ради України*. 2005. №51. Ст. 548. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2850-15#Text>.

Закон України «Про столицю України – місто-герой Київ» від 15.01.1999 р. №401-XIV. Редакція від 01.01.2011. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. №11. Ст. 79. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/401-14#Text>.

Земельний кодекс України від 25.10.2001 р. №2768-III. Редакція від 07.10.2021. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. №3-4. Ст. 27. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text>.

Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державної стратегії

регіонального розвитку на 2021-2027 роки» від 05.08.2020 р. №695. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%BF#Text>.

Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Методики формування спроможних територіальних громад» від 08.04.2015 р. №214. Редакція від 31.01.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/214-2015-%D0%BF#Text>.

Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку здійснення моніторингу соціально-економічних показників розвитку регіонів, районів та міст обласного, республіканського в Автономній Республіці Крим значення для визнання територій депресивними» від 02.03.2010 р. №235. Редакція від 18.08.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/235-2010-%D0%BF#Text>.

Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку підготовки, укладення та виконання угоди щодо регіонального розвитку і відповідної типової угоди» від 23.05.2007 р. №751. Редакція від 25.07.2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/751-2007-%D0%BF#Text>.

Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку розроблення Державної стратегії регіонального розвитку України і плану заходів з її реалізації, а також проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації зазначених Стратегії і плану заходів» від 11.11.2015 р. №931. Редакція від 17.11.2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/931-2015-%D0%BF#Text>.

Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку розроблення регіональних стратегій розвитку і планів заходів з їх реалізації, а також проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації зазначених регіональних стратегій і планів заходів» від 11.11.2015 р. №932. Редакція від 01.02.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/932-2015-%D0%BF#Text>.

Розпорядження Кабінету Міністрів України «Деякі питання реалізації у 2021-2023 роках Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки» від 12.05.2021 р. №497-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/497-2021-%D1%80#Text>.

Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні» від 01.04.2014 р. №333-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80#Text>.

Статут територіальної громади міста Києва: Затв. ріш. Київської міської ради від 28.03.2002 р. №371/1805 (із змінами та доповненнями, внесеними рішенням Київради від 19.12.2002 р. №154/314, рішенням Київради від 27.02.2003 р. №263/423). Зареєстровано наказом Міністерства юстиції України від 2.02.2005 р. №14/5. URL: <http://kmr.gov.ua/uk/content/statut-terytorialnoyi-gromady-mista-kyyeva>.

Європейська хартія місцевого самоврядування (м. Страсбург, 15.10.1985 р.). Офіційний переклад. Ратифіковано Законом України від 15.07.1997 р. №452/97- ВР. Редакція від 16.11.2009. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_036#Text.

Declaration of the Assembly of European Regions On Regionalism in Europe. Adopted by the Assembly meeting in Basel on 4th December 1996: URL: <https://www.minregion.gov.ua/press/news/rozvytok-mizhmuniczypalnogo-spivrobotnyctva-komitet-vru-pidtrymav-vidpovidnyj-zakonoprojekt/>.

European Urban Charter adopted by the Council of Europe's Standing Conference of Local and Regional Authorities of Europe (CLRAE) on 18 March 1992, a Session held during the annual Plenary Session of the CLRAE (17-19 March 1992, Strasbourg). URL: <https://rm.coe.int/ref/CHARTER/URBAINE>.

Європейська хартія міст II (Маніфест нової урбаністики). Прийнята Конгресом місцевої і регіональної влади Ради Європи 29.05.2008 р. в Стразбурзі. URL: <http://www.slg-coe.org.ua/wp-content/uploads/2015/05/Principle-9.-European-chart.pdf>.

Методичні роботи

Яхно О.О. Соціологія міста. Методичні рекомендації до вивчення дисципліни для

студентів спеціальностей «Право», «Політологія» та «Будівництво та цивільна інженерія» (ОПП «Міське будівництво та господарство») К.: КНУБА, 2020.

Додаткова література для підготовки до практичних занять та для виконання індивідуальних завдань

Андрущенко Т.В. Регіональна ідентичність: зміст, типи та особливості формування. *Політикус*. 2019. Вип. 4. С. 93-97. URL: http://org2.knuba.edu.ua/pluginfile.php/122947/mod_resource/content/1/andrushchenko_regionalna_identichnist.pdf.

Батанов О.В. Аксіосфера сучасного муніципалізму: політичні та правові аспекти. *Вісник Донецького національного університету*. Сер.: Політичні науки. 2016. С. 6-12. URL: http://org2.knuba.edu.ua/pluginfile.php/124672/mod_resource/content/1/batanov_munitsipalism_aksiologii.pdf.

Була С. Актори локальної демократії та особливості їхньої участі в локальних політичних процесах. *Вісник Львівського університету*. Серія філос.-політолог. студії. 2015. Випуск 7. С. 126–137. URL: http://org2.knuba.edu.ua/pluginfile.php/124673/mod_resource/content/1/bula_aktory_lokalna_demokratii.pdf.

Василенко І.А., Півоваров О.А., Трус І.М., Іванченко А.В. Урбоекологія / І.А. Василенко, О.А. Півоваров, І.М. Трус, А.В. Іванченко – Дніпро: Акцент ПП, 2017. – 309 с. URL: <http://www.dstu.dp.ua/Portal/WWW/practic/5-7-byk.pdf>

Досвід децентралізації у країнах Європи : зб. док. Пер. з іноз. мов. Заг. ред. В. Б. Гройсмана. К. : Інститут законодавства Верховної Ради України, 2015. 766 с. URL: <https://radaprogram.org/sites/default/files/publications/decentralization.pdf>.

Досвід та перспективи розвитку міст України. Ландшафтне планування. Збірник наукових праць. – Вип. 34 / Відповідальний редактор Ю.М. Палеха. – К.: ДП УДНДІПМ «ДІПРОМІСТО» імені Ю.М. Білокозя, 2020. – 128 с. URL: http://dipromisto.gov.ua/files/Publications/zbirnyk_34.pdf

Їжак О.І. Щодо унормування функціонування міських агломерацій: Записка Національного інституту стратегічних досліджень. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/rehionalnyy-rozvytok/shchodo-unormuvannya-funktsionuvannya-miskykh-ahlomeratsiy>.

Коваленко Д.О. Регіональні еліти як об'єкт теоретичного дослідження. *Молодий вчений*. 2017. №2(42). С. 18-21. URL: http://org2.knuba.edu.ua/pluginfile.php/123400/mod_resource/content/1/regionalni_eliti.pdf.

Козлова І. Право на місто в сучасних українських реаліях: актори та шляхи реалізації (на прикладі м. Львова). *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна*. Серія «Соціологічні дослідження сучасного суспільства: методологія, теорія, методи». 2016. Випуск 37. URL: http://org2.knuba.edu.ua/pluginfile.php/123629/mod_resource/content/1/pravo_na_misto_v_ukraini.pdf.

Котенко Я., Ткачук А. Локальна ідентичність як умова розвитку об'єднаних територіальних громад (навчальний модуль). К. : ІКЦ «Легальний статус», 2016. 48 с. URL: <http://surl.li/ebskv>.

Кривецький О. Новий територіально-адміністративний поділ як ключовий крок реформи децентралізації. *Громадська думка про правотворення*. 2020. №16(201). С. 12-14. URL: <http://nbuviar.gov.ua/images/dumka/2020/16.pdf>.

Куйбіда В., Ткачук А., Забуковець-Ковачич Т. Регіональна політика : правове регулювання. Світовий та український досвід. За заг. ред. Р. Ткачука. К.: Леста, 2010. 224 с. URL: <http://surl.li/ebskx>.

Маруняк Є., Лісовський С., Голубцов О., Чехній В. та ін. Дослідження впливу

концентрації сільськогосподарських земель на довкілля та суспільство в Україні (повна версія). К., 2020. URL: <http://surl.li/ebskz>.

Міста в Україні. URL: <https://www.prostir.ua/?news=mista-v-ukrajini>.

Мотузенко Б.І. Про право на меценатську діяльність у сфері архітектурної спадщини міста. Просторове планування: містопланування, архітектура, політичні та соціокультурні засади. Зб. наук. пр. Вип. II. В 2-х ч. Київ–Тернопіль : КНУБА, «Бескиди», 2021. Частина I. С. 127-135.

Мотузенко Б.І., Яхно О.О. Соціологічно-правовий аспект поняття сервітут в соціальному просторі міста. Будівельне право: теорія та практика містопланування та містобудування. Зб. наук. пр. Вип. V. За матеріалами П'ятої Міжнародної наук.-практ. конф. «Будівельне право» (Київ, 10 грудня 2021 р.)/ Мін-во освіти і науки України, Київ. нац. ун-т будівн. і архіт-ри та ін. Київ–Тернопіль : КНУБА, «Бескиди», 2021. С. 124-129.

Мотузенко Б.І., Яхно О.О. Соціальне осмислення проблеми співвідношення приватного і публічного простору в контексті правової ідентичності громади. Розвиток освіти, науки та бізнесу: результати 2021: тези доп. міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, 6-7 грудня 2021 р. – Дніпро, Україна, 2021.

Мусиездов А.А. Городская идентичность и постмодерный урбанизм. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна*. Серія «Соціологічні дослідження сучасного суспільства: методологія, теорія, методи». 2015. Випуск 35. С. 7-13. URL: <http://surl.li/ebssle>.

Нестерович В.Ф. Децентралізація як конституційний принцип здійснення публічної влади на регіональному та місцевому рівнях. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2019. №3 С. 47-54. URL: <http://surl.li/ebssli>.

Панченко Т.В. Регіональна і локальна ідентичності як складові культури субсидіарної демократії. *Науковий часопис Національного педагогічного університету ім. М.П. Драгоманова*. Серія 22. Політичні науки та методика викладання соціально-політичних дисциплін. URL: <http://surl.li/ebssln>.

Панченко Т. Субсидіарність як ієрархія рівнів громадянської залученості. *Освіта регіону*. 2010. №2. С. 69-74. URL: <http://surl.li/ebsslr>.

Перегида Є.В. Право на місто: проблеми та шляхи реалізації. *Права людини в умовах розбудови соціальної правової держави в Україні*: зб. наук. пр. К.: Бескиди, 2020. С. 65-74.

Перегида Є., Баєва Ю., Яхно О. Місто як простір свободи та справедливості в контексті суспільних трансформацій. *Філософія науки, техніки і архітектури в гуманістичному вимірі*. Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 12-13 листопада 2021 року). Частина II. Відп. За випуск І.В. Чорноморденко. К.: КНУБА, 2021. С. 79-81.

Пирогова Д. Львів: як взаємодіють органи міської влади та громадянське суспільство. URL: <http://surl.li/ebsslt>.

Розвиток міжмуніципального співробітництва: Комітет ВРУ підтримав відповідний законопроект. URL: <http://surl.li/ebsslu>.

Савчук Д. Передача земель громадам та інші нововведення Закону №1423-IX. URL: <http://surl.li/ebsslw>.

Скопненко Ю. Столичне місто як об'єкт управління: порівняльно-правовий аспект. *Віче*. 2014. №20. URL: <http://veche.kiev.ua/journal/4406/>.

Стецюк М. Минуте та майбутнє «розумних міст». URL: <http://surl.li/ebssly>.

Територіальний розвиток і регіональна політика в Україні: Виклики та пріоритети України. ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долишнього НАН України. Наук. редактор В. С. Кравців. Львів, 2018. 157 с. (Серія «Проблеми регіонального розвитку»). URL: <http://surl.li/ebsslz>.

Тищенко І. Що таке міський публічний простір. URL: <https://mistosite.org.ua/uk/articles/shcho-take-miskyi-publichnyi-prostir>.

Федорів П. Капіталізм, неолібералізм та міста. URL: <https://mistosite.org.ua/uk/articles/kapitalizm-neoliberalizm-i-mista>

Флорида Р. Криза урбанізму. Чому міста роблять нас нещасними. К.: «Наш Формат», 2019. – 320 с.

Харві Д. Неоліберальна урбанізація. URL: http://sg-sofia.com.ua/david-harvi-neoliberalnaya-urbanizaziya?fbclid=IwAR0r_q3f9QgfjQGg3VuZsITbE69tXyUs_Bh4Hj-3MysHzhe1lPOXta7Th5U.

Яхно О.О. Феномен регіоналізації в сучасних концепціях глобалізації // Регіональна політика: політико-правові засади, урбаністика, просторове планування, архітектура [зб. наук. пр.] . Вип. V. Матеріали міжнар. наук.-практ. конф., (Київ, 22 листопада 2019 р.). Мін-во освіти і науки України, Мін-во розв. громад та територій України, Київ. нац. ун-т будівн. і арх-ри та ін. Київ-Тернопіль : «Бескиди», 2019. В 2-х ч. Ч.1. С. 50-54.

Brenner N. New Urban Spaces. Urban Theory and the Scale Question. Oxford University Press, 2019. URL: http://org2.knuba.edu.ua/pluginfile.php/123633/mod_resource/content/1/miska_kritichna_teoriia.pdf.

Kaplan D.H. Territorial Identities and Geographic Scale. URL: <http://org2.knuba.edu.ua/course/view.php?id=3115>.

Kuchuran A. Civic Activists as the Actor of the Local Political Regime in Ukraine. URL: http://org2.knuba.edu.ua/pluginfile.php/123647/mod_resource/content/1/kuchuran_activists_local_regimes.pdf.

Інформаційні ресурси

Освітній сайт КНУБА. Сторінка дисципліни «Соціологія міста». URL: <http://org2.knuba.edu.ua/course/view.php?id=2588>.

Комітет Верховної Ради України з питань організації державної влади, місцевого самоврядування, регіонального розвитку та містобудування. URL: <http://surl.li/dmzbg>.

Розділ «Регіональна політика» на Єдиному веб-порталі органів виконавчої влади України. URL: <http://surl.li/dmzbc>.

Регіональні стратегії розвитку на період до 2027 р. Офіційний веб-сайт Міністерства розвитку громад та територій України. URL: <http://surl.li/akdtf>.

Державний фонд регіонального розвитку. URL: <http://surl.li/dmzbl>.

Платформа розвитку міст. URL: <http://urbanua.org/>.

Прозорі міста. URL: <http://surl.li/dmzcf>.

Асоціація міст України. URL: <http://surl.li/dmzbv>.

Таблиця адміністративних одиниць за країнами. URL: <http://surl.li/dbgak>.

Інститут політичних і етнонаціональних досліджень НАН України. URL: ipend.gov.ua.

Науковий журнал «Регіональна економіка». URL: <http://re.gov.ua/>.